

UNIVERSITATEA „ȘTEFAN CEL MARE” SUCEAVA

**FACULTATEA DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI ADMINISTRAȚIE
PUBLICĂ**

DOMENIUL CONTABILITATE

Rezumatul tezei de doctorat

**VALORIFICAREA CARACTERISTICILOR DE
GUVERNANȚĂ CORPORATIVĂ ȘI AUDIT
ÎN ANALIZA PERFORMANȚEI FINANCIARE**

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

Prof. univ. dr. Elena HLACIUC

DOCTORAND:

CIOBAN (LUCAN) Alexandra Narcisa

Suceava, 2017

Mulțumiri,

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul ”**PERFORM. Performanța sustenabilă în cercetarea doctorală și post doctorală**”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/138963. Proiectul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

CUPRINS

Lista abrevierilor

Lista figurilor și a tabelelor

Introducere

Motivația și importanța cercetării

Obiectivele cercetării

Metodologia cercetării

Capitolul 1. Guvernanta corporativă legitimată prin contabilitate

- 1.1 O privire de ansamblu asupra conceptului de guvernanta corporativă
 - 1.1.1 *Incursiuni în domeniul guvernantei*
 - 1.1.2 *Coordonatele definiției ale corporației*
 - 1.1.3 *Prezentarea conceptului de guvernanta corporativă*
- 1.2 De la management la guvernanta corporativă
- 1.3 Guvernanta corporativă în sfera companiilor cotate: caracteristici, dimensiuni, limite
 - 1.3.1 *Principalele caracteristici ale guvernantei corporative determinate de teoriile și modelele existente*
 - 1.3.2 *Actorii guvernantei corporative: interesul lor ca utilizatori ai informațiilor financiar-contabile*
 - 1.3.3 *Frontierele și direcțiile viitoare ale guvernantei corporative*
- 1.4 Calitatea sistemului de guvernanta în aprecierea performanței companiilor
 - 1.4.1 *Principiile guvernantei corporative reflectate în Codul de guvernanta corporativă: retrospective și actualități*
 - 1.4.2 *Informația contabilă în condițiile guvernantei corporative*
- 1.5 Concluzii parțiale

Capitolul 2. Dimensiuni și perspective privind noțiunea și activitatea de audit

- 2.1 Repere privind evoluția istorică și poziția auditului la nivel internațional și național
- 2.2 Taxonomia activității de audit
- 2.3 Auditul intern în cadrul companiilor cotate
 - 2.3.1 *Aserțiuni introductive privind auditul intern*
 - 2.3.2 *Aprecierea auditului intern prin funcția de evaluare a controlului intern*
 - 2.3.3 *Procesul de identificare a riscurilor în contextul auditului intern*
 - 2.3.4 *Particularitățile auditului intern în cadrul companiilor cotate*
 - 2.3.5 *Aportul de valoare adus de auditul intern companiilor*
- 2.4 Implicațiile auditului financiar în sfera raportării contabile
- 2.5 Auditul – expresie a adevărului contabil
- 2.6 Concluzii parțiale

Capitolul 3. Aserțiuni privind performanța companiilor

- 3.1 Performanța – un concept integrator
- 3.2 Complexitatea performanței companiei
- 3.3 Performanța financiară – nucleu al performanței companiei
- 3.4 Măsurarea, evaluarea și analiza performanței financiare
- 3.5 Contul de profit și pierdere
 - 3.5.1 *Contul de profit și pierdere prin prisma referențialului juridic românesc*
 - 3.5.2 *Evidențierea contului de profit și pierdere prin prisma referențialului internațional*

- 3.6 Indicatori de analiză a performanței financiare
 - 3.6.1 *Indicatori tradiționali de măsurare a performanței*
 - 3.6.2 *Abordări moderne în cuantificarea performanței financiare*
 - 3.6.3 *Modele complexe de analiză a performanței financiare*
- 3.7 Avantaje și limite în utilizarea metodelor de măsurare a performanței
- 3.8 Concluzii parțiale

Capitolul 4. Guvernanta corporativă, auditul și performanța – dependențe și interdependențe

- 4.1 Guvernanta corporativă prin prisma cercetătorilor în domeniu
 - 4.1.1 *Abordări teoretice și empirice privind structura consiliului de administrație*
 - 4.1.2 *Comitetele consultative*
 - 4.1.3 *Drepturile acționarilor*
 - 4.1.4 *Conformare sau neconformare cu Codul de Guvernanta Corporativă*
- 4.2 Valențele auditului și caracteristicile specifice în cercetări empirice
- 4.3 Performanța financiară prin prisma cercetătorilor
- 4.4 Performanța viitoare sau riscul de faliment – noi orizonturi
- 4.5 Concluzii parțiale

Capitolul 5. Studiu empiric privind influența caracteristicilor de guvernanta corporativă și audit asupra performanței financiare

- 5.1 Importanța și scopul cercetării
- 5.2 Actualitatea, relevanța și limitele cercetării
- 5.3 Motivația cercetării
- 5.4 Metodologia cercetării
- 5.5 Populația țintă
- 5.6 Analiza datelor
 - 5.6.1 *Analiza performanței financiare prin indicatori tradiționali și moderni*
 - 5.6.2 *Evidențierea variabilelor atribuite guvernantei corporative*
 - 5.6.3 *Evidențierea variabilelor atribuite auditului*

Capitolul 6. Rezultatele studiului privind analiza performanței financiare funcție de caracteristicile guvernantei corporative

- 6.1 Descrierea statistică a variabilelor incluse în modelele de regresie liniară pentru determinarea ROA, ROE, ROCE, TOBIN'S Q și Z SCORE
- 6.2 Definierea legăturii dintre ROA și factorii de influență specifici guvernantei corporative, utilizând analiza de regresie multiplă liniară
 - 6.2.1 *Prezentarea modelului econometric*
 - 6.2.2 *Testarea ipotezelor modelului de regresie liniară multiplă*
- 6.3 Definierea legăturii dintre ROE și factorii de influență, utilizând analiza de regresie multiplă liniară
 - 6.3.1 *Prezentarea modelului econometric*
 - 6.3.2 *Testarea ipotezelor modelului de regresie liniară multiplă*
- 6.4 Definierea legăturii dintre ROCE și factorii de influență, utilizând analiza de regresie multiplă liniară
 - 6.4.1 *Prezentarea modelului econometric*
 - 6.4.2 *Testarea ipotezelor modelului de regresie liniară multiplă pentru ROCE*
- 6.5 Definierea legăturii dintre TOBIN'S Q și factorii de influență, utilizând analiza de regresie multiplă liniară
 - 6.5.1 *Prezentarea modelului econometric*

- 6.5.2 *Testarea ipotezelor modelului de regresie liniară multiplă pentru TOBIN'S Q*
- 6.6 Definierea legăturii dintre ALTMAN Z și caracteristicile de GC, utilizând analiza de regresie multiplă liniară
 - 6.6.1 *Prezentarea modelului econometric*
 - 6.6.2 *Testarea ipotezelor modelului de regresie liniară multiplă pentru ALTMAN Z*
- 6.7 Concluzii parțiale

Capitolul 7. Rezultatele studiului privind analiza performanței financiare funcție de caracteristicile auditului

- 7.1 Descrierea statistică a variabilelor incluse în modelele de regresie liniară pentru determinarea ROA, ROE, ROCE, TOBIN'S Q și Z SCORE
- 7.2 Definierea legăturii dintre ROA și caracteristicile de audit, utilizând analiza de regresie multiplă liniară
 - 7.2.1 *Prezentarea modelului econometric*
 - 7.2.2 *Testarea ipotezelor modelului de regresie liniară multiplă pentru ROA*
- 7.3 Definierea legăturii dintre ROE și factorii de influență specifici auditului
 - 7.3.1 *Prezentarea modelului econometric*
 - 7.3.2 *Testarea ipotezelor modelului de regresie liniară multiplă*
- 7.4 Definierea legăturii dintre ROCE și factorii de influență, utilizând analiza de regresie multiplă liniară
 - 7.4.1 *Prezentarea modelului econometric*
 - 7.4.2 *Testarea ipotezelor modelului de regresie liniară multiplă*
- 7.5 Definierea legăturii dintre TOBIN'S Q și factorii de influență, utilizând analiza de regresie multiplă liniară
 - 7.5.1 *Prezentarea modelului econometric*
 - 7.5.2 *Testarea ipotezelor modelului de regresie liniară multiplă*
- 7.6 Definierea legăturii dintre ALTMAN Z și factorii de influență, utilizând analiza de regresie multiplă liniară
 - 7.6.1 *Prezentarea modelului econometric*
 - 7.6.2 *Testarea ipotezelor modelului de regresie liniară multiplă*
- 7.7 Concluzii parțiale

Concluzii finale

Limitele cercetării

Contribuții proprii și direcții viitoare de cercetare

Bibliografie

Anexe

Cuvinte cheie: guvernanză corporativă, audit financiar, audit intern, performanța financiară, indicatori financiari, măsurare, informație contabilă, companii cotate, rentabilitatea activelor, rentabilitatea capitalului propriu, rentabilitatea capitalului angajat, coeficientul Q al lui Tobin, scorul lui Altman Z.

INTRODUCERE

Pe fondul unui sentiment puternic că viitorul a început ieri, informația corectă reprezintă cea mai importantă oportunitate pentru dezvoltarea companiilor. Mediul economic, compania, piața, se află într-un continuu proces de schimbare și adaptare la exigențele societății. Ceea ce a fost acceptat „ieri”, poate fi perimat „mâine”. În consecință, menținerea echilibrului care vizează în esență *performanța* necesită o atenție deosebită a măsurilor de administrare, de conducere și control. În acest demers, managementul nu poate reuși fără sprijinul informațiilor financiar-contabile.

Direcția la care se aliniază majoritatea companiilor nu constă doar în dezvoltarea de noi servicii sau noi principii, ci presupune evidențierea unui nou mod de abordare a problemelor de guvernare și control ca un echivalent al termenului de inovație care ajută la obținerea unei îmbunătățiri permanente a rezultatelor. Încrederea în afaceri, profitabilitatea și transparența acestora sunt analizate și cuantificate prin calcule financiar-contabile. Acestea oferă credibilitate și siguranță sistemului de conducere al companiei. Prin urmare, se cuvine să punem la loc de cinste guvernanta corporativă (GC) alături de activitatea de audit și, totodată, trebuie să recunoaștem că succesul și performanța în lumea afacerilor sunt condiționate de calitatea informațiile contabile.

Atât guvernanta corporativă cât și aspectele de audit, reprezintă un topic care suferă de o retorică considerabilă. Cu toate că există lacune sau neînțelegeri conceptuale în domeniu, prin lucrarea noastră am explicat și argumentat logic principalele teorii, modele și noțiuni care întregesc subiectul tratat. Am ales în detrimentul unei lucrări scrise în baza opiniilor, să utilizăm cunoștințele oferite de practicienii în domeniu și cele intens cercetate de academicieni, pentru a ghida discuțiile noastre și pentru a justifica concluziile obținute. Această abordare nu conduce întotdeauna la recomandări simple, dar prezintă avantajul de a fi întemeiată pe mijloace de probă pertinente.

Referitor la noțiunea de performanță putem spune că aceasta reprezintă oglinda procesului de guvernanta a companiei. Luând în considerare tumultul schimbărilor de ordin economic, politic, social și tehnologic din ultima perioadă, deciziile la nivelul guvernantei corporative trebuie abordate cu rapiditate, în principal pe baza informațiilor oferite de tabloul contabil. Recunoaștem că cifrele contabilității nu sunt perfecte și nu pot stăpâni lumea însă ele exprimă modul în care aceasta este guvernată.

Suntem de părere că o bună guvernanta nu poate fi obținută fără a avea în vedere contribuțiile substanțiale aduse de contabilitate și de procesul de audit. Fiind bazată pe o serie de principii și normative general acceptate, atât la nivel național cât și internațional, contabilitatea pune la dispoziția celor interesați date financiare transpuse într-un sistem tipizat de comunicare din sfera afacerilor. Corectitudinea și transparența rezultatelor expuse în situațiile financiare pot influența în mod decisiv, deciziile luate de către reprezentanții conducerii. În acest context apreciem valoarea adusă companiilor de activitatea de audit financiar. Dacă la începuturile sale, auditul se axa pe probleme contabile, astăzi s-a transformat într-un instrument puternic de identificare a riscurilor organizaționale. De altfel, suntem de părere că auditul este privit ca un domeniu de activitate dominat de rigori, standarde și principii profesionale în care se impune o conduită etică a profesionistului. Astfel, principalul rol al auditorului este acela de a spori credibilitatea informațiilor oferite de contabilitate și de a sprijini deciziile luate de cei din conducere.

Prin conținutul și demersul științific, teza de doctorat intitulată „*Valorificarea caracteristicilor de guvernanta corporativă și audit în analiza performanței financiare*” este

deopotrivă actuală și importantă. Aceste două dimensiuni, auditul și guvernanta, se îmbină armonios pentru a contura punctul de interes al interesaiilor unei companii și anume: performanța financiară. Putem spune că tema este de actualitate din perspectiva utilității și pragmatismului informațiilor conținute pentru specialiști întrucât, cercetarea cuprinde aspecte teoretice și practice contemporane și pertinente privind companiile listate pe o piață de capital. De asemenea, în cuprinsul tezei se evidențiază rațiuni actuale care fundamentează abordarea situațiilor financiare consolidate într-un cadru național și internațional și se aduc clarificări suplimentare acolo unde este cazul. Dacă ne îndreptăm atenția către studiile empirice efectuate în domeniu în ultimii ani, putem spune că topicul suferă de o atenție în continuă creștere, lucru ce întărește convigerea noastră privind actualitatea și relevanța subiectului ales.

Astfel, considerăm că raportarea financiară certificată prin procesul de audit precum și calitatea guvernantei obținută în urma respectării principiilor și recomandărilor Codului de guvernanta corporativă întăresc tabloul performanței financiare. Prin utilizarea de tehnici moderne dar și tradiționale de prelucrare a datelor contabile putem obține informații pertinente referitoare la performanța unei companii și putem vizualiza evoluția în viitor a acesteia.

Motivația și importanța cercetării

Deseori cercetătorii sunt forțați să dezieve de la cele mai interesante întrebări conceptuale aferente unui domeniu particular din cauza unor inadvertențe a datelor regăsite. Timp de mulți ani, investitorii, administratorii dar și auditorii au fost intrigați de promisiunea unor acțiuni evaluate corect, însă au fost împiedicați în efortul lor de a găsi informațiile necesare pentru a efectua analize concrete. Și bineînțeles, cu toate că acele informații erau obținute într-un final, datele erau deseori incomplete, nerealiste și greu de comparat.

Considerăm că, prin identificarea bunelor practici de guvernanta corporativă asistate de un proces de audit care să aducă asigurări pertinente asupra realității și corectitudinii informațiilor cuprinse în situațiile financiare, putem răspunde într-o manieră elegantă așteptărilor mediului de afaceri, eliminând totodată inadvertențele amintite anterior. Trebuie să căutăm nu doar acele informații de suprafață ci să ne orientăm atenția către acele aspecte care sunt cu adevărat importante și care reflectă starea reală a „sănătății” companiei.

În zilele noastre, cercetătorii cât și practicienii sunt interesați de evidențierea relației dintre guvernanta corporativă și performanța financiară analizând cu precădere marile companii. În urma analizei studiilor efectuate în acest domeniu putem spune că rezultate concludente cu privire la această relație sunt relativ puține în literatura de specialitate, în special la nivelul României. Motivația alegerii temei de cercetare a apărut datorită acestui considerent de a aduce un plus de cunoaștere în domeniu și din dorința de contura caracteristicile specifice de guvernanta corporativă, în vederea atingerii obiectivelor de performanță, având ca fundament informația contabilă certificată prin activitatea de audit. Ne-am propus să demonstrăm că informația contabilă este materia primă pentru procesul de audit și, deopotrivă, un instrument de referință în deciziile adoptate de reprezentii guvernantei corporative și cei ai managementului.

Un alt considerent care a reprezentat un motiv în alegerea temei de cercetare a fost actualitatea temei. Consultând cele mai importante resurse electronice de documentare științifice din lume, cum ar fi: Thomson Reuters Web of Science, platforma SpringerLink, PROQUEST Central, Oxford Journals, Emerald Journals, precum și alte platforme de cercetare, am observat că interesul cercetătorilor pentru acest subiect este unul în creștere accelerată am putea spune.

Analizând tendințele economice internaționale și naționale după criza financiară care a culminat în anul 2008, putem observa o lipsă de încredere în piețele financiare mondiale

atribuită unor eșecuri de guvernanta corporativă la care se adaugă și tensiunile politice, juridice și militare din ultimul deceniu care au redus nivelul de siguranță și securitate. Bineînțeles că aceste eșecuri au dus la conflicte de interese între acționarii și managerii companiilor precum și între acționari și consiliile de administrație. Rapoartele existente au adus la suprafață faptul că membrii consiliului au aprobat compensații, bonusuri și stimulente pentru managerii companiilor chiar și în perioade sensibile financiar. În virtutea acestor afirmații, s-a creat imaginea nu tocmai fericită, conform căreia, managerii sunt aliații consiliului de administrație (CA) împotriva acționariatului, acest lucru lăsând loc unor discuții tăioase, cu efecte negative asupra performanței. O soluție în întâmpinarea acestei probleme o considerăm a fi lărgirea spectrului de analiză a componentelor de guvernanta corporativă, de audit intern și extern și interpretarea lor în raport cu performanța financiară.

Pe tot parcursul lucrării noastre am subliniat importanța și rolul contabilității în cadrul procesului de guvernare și cel al auditului din mai multe perspective. În acest sens am evidențiat cele mai eficiente instrumente și metode de analiză și diagnostic financiar-contabil pentru a crea premisele unei bune guvernante corporative, pentru a identifica și elimina pe cât posibil riscurile organizaționale și pentru a obține performanță.

Întrucât problema reglementărilor naționale armonizate cu standardele și directivele internaționale este una delicată, prin această teză de cercetare am tratat atât guvernanta cât și auditul prin prisma referențialului existent, subliniind și clarificând acolo unde este cazul, confuziile create de literatură.

Nevoia de informare corectă și completă a investitorilor și a tuturor părților interesate prin identificarea unui cadru nou de analiză și comunicare a informațiilor financiar-contabile a reprezentat un alt motiv pentru care am dat curs acestei cercetări.

Obiectivele cercetării

Încă de la începutul călătoriei pe drumul deschis de lucrarea noastră trebuie să acceptăm că fiecare idee, fiecare studiu sau articol, fiecare pagină lecturată alături de întrebările și ideile născute pe parcursul demersului științific sunt abordate în primul rând în scopul de a clarifica și întări obiectivele propuse. Cu toate că începutul cercetării noastre a fost unul anevoios datorită spectrului larg supus analizei precum și a complexității și varietății problematicei din sfera guvernantei corporative și a auditului, am reușit să ne găsim „locușorul“ nostru în acest spațiu provocator de analiză.

Obiectivul principal al cercetării noastre a fost să demonstrăm următorul considerent:

caracteristicile de guvernanta corporativă și de audit influențează performanța financiară a companiilor

Considerăm că, o bună administrare și supraveghere a averii unei companii se reflectă în rezultate pozitive privind rentabilitatea și profitabilitatea. Suntem de părere că, pe lângă sprijinul acordat companiilor în atenuarea conflictelor de interese, o bună guvernanta corporativă precum și o opinie de audit „fără rezerve“ creează un tablou atractiv pentru acționarii actuali și pentru acei investitori potențiali care dispun de resurse financiare importante. Putem spune că o bună guvernare crește, de asemenea, gradul de răspundere al managerilor, siguranța și predictibilitatea luării și asumării deciziilor, sporind în aceeași măsură credibilitatea și transparența activității companiei. În virtutea celor prezentate susținem ideea conform căreia guvernanta corporativă ajută la construirea încrederii părților interesate și asigură un tratament egal investitorilor. Totodată, auditul vine să întărească acest peisaj ca un garant al informațiilor financiar-contabile.

Pornind de la aceste afirmații putem trasa obiectivele secundare care vor întări scopul principal al prezentei teze după cum urmează:

- Obiectiv I.** *Definirea conceptului de guvernanză corporativă și abordarea acestuia în calitate de instrument esențial în obținerea performanței companiei;*
- Obiectiv II.** *Prezentarea și înțelegerea termenului de audit și identificarea aportului de valoare adus de auditul statutar și intern în cadrul raportării financiare de calitate;*
- Obiectiv III.** *Evidențierea performanței financiare alături de prezentarea Contului de profit și pierdere ca element concludent în determinarea performanței, prin prisma reglementărilor contabile naționale și internaționale;*
- Obiectiv IV.** *Delimitarea ariei de măsurare a performanței financiare și prezentarea indicatorilor financiari tradiționali, moderni și a instrumentelor complexe de apreciere a performanței;*
- Obiectiv V.** *Accentuarea importanței contabilității și a informațiilor comunicate în activitatea de conducere și de control a companiilor și identificarea dependențelor și interdependențelor existente între guvernanză, audit și performanța financiară;*
- Obiectiv VI.** *Analiza și interpretarea modalității de valorificare a caracteristicilor de guvernanză corporativă și audit în analiza economico-financiară a performanței.*

Prezenta cercetare cuprinde o temă generoasă, conturată de noi în sensul îmbogățirii metodelor și instrumentelor de analiză. Acest studiu prezintă o importanță deosebită pentru toți cei care au îmbrățișat domeniul de cercetare științifică în contabilitate, dar și pentru alte segmente ale societății, cum ar fi: antreprenori, investitori, organismele statului și nu în ultimul rând, pentru toți factorii decidenți. O astfel de tematică prezintă un grad ridicat de interes pentru toți utilizatorii informației financiar-contabile.

În urma demersurilor întreprinse în lucrarea noastră în ceea ce privește acoperirea aspectelor de ordin teoretic și practic deducem faptul că, putem îmbunătăți calitatea raportării contabile, putem influența performanța financiară curentă și cea viitoare a companiilor prin mecanisme de guvernanză corporativă și caracteristici specifice de audit intern și financiar.

Metodologia cercetării

Această cercetare urmărește în mod deosebit identificarea opțiunilor pe care o companie le poate lua în sensul îmbunătățirii sistemului de guvernanză corporativă și de audit precum și certifică impactul acestora asupra performanței financiare. Pentru a oferi o justificare domeniului ales am realizat o trecere în revistă a informațiilor actuale regăsite în literatura și practica de specialitate națională, europeană și internațională. În acest scop am efectuat o incursiune în domeniul armonizării reglementărilor naționale cu cele comunitare și am analizat un număr impresionant de studii empirice publicate în cele mai prestigioase baze de date din lume în scopul stabilirii propriei direcții de cercetare.

Demersul studiului nostru presupune o succesiune logică a problematicii studiate, identificat **prin următoarele etape:**

1. *identificarea terminologiei care trebuie tratată în lucrarea noastră;*
2. *aprofundarea conceptelor utilizate prin revizuirea literaturii de specialitate;*
3. *identificarea principalelor probleme ale fenomenului și dezvoltarea ipotezelor;*

4. alegerea celor mai potrivite metode de culegere a datelor;
5. formularea modelului și alegerea instrumentelor de analiză;
6. testarea modelului și interpretarea rezultatelor;
7. propunerea unor direcții viitoare de cercetare.

Din punct de vedere metodologic, cercetarea este *mixtă, teoretico-aplicativă*, produsul științific concretizat în această lucrare fiind prezentat în două studii empirice. Abordarea este una complexă, de la internațional la național, dinspre trecut înspre prezent și viitor, caracterizându-se prin relevanța și varietatea surselor bibliografice consultate.

Cercetarea calitativă oferă o imagine complexă asupra sistemului de guvernanta corporativă și a auditului precum și a implicațiilor de natură financiar-contabilă în conducerea companiei, iar cea *cantitativă* vină să închidă cercul unei lucrări complexe și complete prin studiul practic. În scopul documentării am consultat baze de date naționale și internaționale, printre care amintim Bursa de Valori București, Banca Națională a României, Oficiul Național al Registrului Comerțului, Institutul Național de Statistică, Thomson Reuters Web of Science, platforma SpringerLink, PROQUEST Central, Oxford Journals, Emerald Journals.

Prezenta teză de doctorat o putem considera a fi și o lucrare de *cercetare-dezvoltare* întrucât scopul final este acela de a demonstra că *mecanismele de guvernanta corporativă și de audit pot influența în mod semnificativ performanța financiară*. De asemenea, ne propunem să identificăm care din caracteristicile celor două procese au un impact mai pregnant asupra profitabilității companiei, prin acest deziderat urmărind a răspunde celor mai incitante întrebări și provocări din domeniu, oferind în același timp soluții practice mediului practicienilor.

În ceea ce privește strategia de cercetare, aceasta a fost elaborată în conformitate cu structura demersului științific, pe parcursul a două etape principale dezvoltate în cuprinsul a șapte capitole. **Metode de cercetare utilizate** pentru cristalizarea lucrării sunt numeroase, între care amintim: *metoda observației neparticipative*, prin prezentarea noțiunilor teoretice din capitolele 1,2,3 și 4, *metoda observației participative*, în urma căreia vom prezenta sinteze ale trendului dat în domeniul guvernantei și al măsurării performanței, *metoda tipologică* utilizată în construirea unor clasificări ale conceptelor și caracteristicilor acestora. De asemenea, vom face uz de *metoda comparațiilor* în special în ceea ce privește teoriile de guvernanta corporativă, taxonomia conceptului și procesului de audit precum și în planul reglementărilor contabile. O altă metodă pe care o vom utiliza este cea *longitudinală și transversală* având o perioadă de timp cuprinsă între unu și șapte ani în ceea ce privește studiul empiric. Modelarea sistemelor și analiza datelor contabile am realizat-o preponderent prin *metoda ratelor*, determinate ca rapoarte între indicatori expuși de contul de profit și pierdere sau de alte documente de referință.

Între **tehnicile și procedeele de cercetare** utilizate putem enumera: *revizuirea literaturii de specialitate, eșantionarea, analiza factorială și analiza statistică*. Pentru a culege informațiile financiar-contabile necesare studiului practic, am analizat situațiile financiare anuale specifice: Bilanțul, Contul de profit și pierdere și Notele explicative aferente fiecărei companii. Așadar, pentru perioada de analiză cuprinsă în intervalul 2009-2011, am utilizat situațiile financiare anuale întocmite în conformitate cu Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 3055/2009, iar pentru cealaltă jumătate 2012-2015, am folosit raportările financiare anuale întocmite în conformitate cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară¹. Elementele referitoare la guvernanta corporativă și audit le-am cules din Rapoartele administratorilor, Hotărârile Adunărilor Generale a Acționarilor, Raportul auditorului, Declarația Explici sau Aplici, precum și din alte rapoarte și prezentări pentru

¹ Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) adoptate de Uniunea Europeană conform Ordinului Ministerului de Finanțe nr. 1286/2012 cu modificările ulterioare.

investitori. Toate aceste informații au fost colectate de pe site-ul Bursei de Valori București, cel al Ministerului Finanțelor Publice sau de pe site-urile companiilor.

Pentru elaborarea cercetării am utilizat **instrumente** precum tabelul și foaia de calcul, foaia de observație, indicii contabili, coeficientul și, de asemenea, am abordat unele instrumente informatice precum pachetul Microsoft Office și programul SPSS.

Din punct de vedere al structurii, o perspectivă de ansamblu asupra lucrării scoate în evidență faptul că prezenta teză de doctorat este împărțită în 7 mari capitole. Cu toate că am redactat prezenta lucrare pentru a putea fi citită ca un întreg, fiecare capitol este de sine stătător și poate fi lecturat individual.

Rezumatul tezei de doctorat

Capitolul 1 „Guvernanta corporativă legitimată prin contabilitate” este dedicat cu precădere guvernantei corporative. Acesta debutează cu așezarea conținutului doctrinar al conceptului, parcurge momentele esențiale ale evoluției sale și descoperă implicațiile conexe regăsite în sfera managementului. În acest sens am definit guvernanta corporativă din perspective variate, ale cercetătorilor consacrați din domeniu cum ar fi: Tricker, Cadbury, Mallin, Shleifer & Vishny, Hofstetter, Mayer, ale diferitelor organisme internaționale cum ar fi: Banca Mondială, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, Federația Internațională a Contabililor, precum și prin prisma codurilor de guvernanta corporativă, etc.

Realizând o retrospectivă a informațiilor prezentate în cadrul acestui capitol, putem spune că guvernanta corporativă vizează în primul rând modalitatea prin care investitorii „angajează” managerii cu scopul de a le oferi o rentabilitate corespunzătoare capitalului investit. Această relație este deseori afectată de către teoria agenției care încearcă să aplaneze și să modeleze comportamentul managerilor către activități de conducere eficiente care să asigure performanță pe măsura investițiilor. În virtutea acestor considerente, am evidențiat caracteristicile conceptului de guvernanta corporativă prin intermediul teoriilor și modelelor de guvernanta existente. Prin teoria agenției, teoria administratorilor și a grupurilor de interese și prin prezentarea principalelor modele de guvernanta am trasat direcții și am creat conexiunile necesare cu toate domeniile de interes ale companiilor cotate pe piața de capital.

O atenție deosebită am acordat-o analizei părților interesate (stakeholderilor) priviți ca utilizatori ai informației contabile. Rolul și implicațiile acestora în viața activă a companiilor se întrepătrund armonios fiind recunoscuți ca „actori” de seamă pe „scena” guvernantei corporative.

Întrucât scopul oricărei companii este acela de a obține performanță printr-un sistem de guvernantei corporative de calitate, am considerat necesară prezentarea principalelor principii de bună guvernanta precum și a codurilor de guvernanta corporativă care reglementează activitatea companiilor tranzacționate pe o piață de capital Pentru o bună înțelegere a reglementărilor impuse companiilor cotate la bursa de valori și nu numai, am analizat Codul de guvernanta corporativă adoptat la începutul anului 2016 prin comparație cu vechiul cod, din anul 2008 și am subliniat importanța calității informațiilor oferite de contabilitate în cadrul procesului de guvernare.

Urmărind îndeaproape scopul analizei guvernantei corporative se desprind câteva idei de lansat și dezvoltat, cum ar fi faptul că guvernanta nu presupune numai supravegherea și stimularea în scopul obținerii de profit, ea trebuie să încurajeze experimentele și difuziunea practicilor avansate, să aducă o contribuție decisivă nu numai în apărarea intereselor investitorilor ci și la asigurarea stabilității sociale, încurajarea mobilității și creșterii calitative a capitalului uman, desfășurarea ordonată a proceselor de producție în strânsă corelare cu valorile culturale.

Capitolul 2 „Dimensiuni și perspective privind noțiunea și activitatea de audit ” este dedicat prezentării conceptului de audit, ca un element indispensabil în cadrul marilor companii.

Demersul științifico-teoretic al prezentării noțiunii și activității de audit a pornit de la o abordare deductivă, de la general la particular. Astfel, baza de pornire în analiza noastră a constat într-o prezentare a evoluției cronologice a auditului, după care am procedat la definirea conceptului de audit cu trimitere bineînțelese, la standardele, directivele și normativele care l-au consacrat.

Întrucât auditul este privit ca o profesie de elită deoarece vine să îmbine mai multe domenii, precum contabilitatea, fiscalitatea, managementul, etc. și își face resimțită utilitatea în toate categoriile de companii, am considerat oportun să luăm în discuție taxonomia activității de audit tratată din mai multe criterii. În urma acestei prezentări am identificat mai multe tipuri de audit precum: auditul conformității, auditul de testare financiară, al performanței, am zăgrăvit auditul legal și contractual, preventiv și ulterior, și spre final, auditul intern și extern.

O parte consistentă din prezentul capitol am dedicat-o prezentării auditului intern și a rolului pe care acesta îl are în cadrul companiei, fiind considerat catalizatorul modelelor de afaceri ale lumii contemporane, dată fiind abilitatea sa de a transforma specificul și potențialul fiecărei afaceri în avantaje competitive. Totuși, deși i se acordă o importanță din ce în ce mai mare și este considerat drept un factor crucial al succesului afacerii, auditul intern nu a fost obiectul unor studii de cercetare majore, mai mult decât atât, unii cercetători și practicieni au pus la îndoială valoarea pe care acesta o generează. Din aceste motive, am luat în discuție și aportului de valoare adus de auditul intern și am indicat posibile modalități de a maximiza această valoare prin funcții de înaltă performanță.

Un alt obiectiv atins în prezentul capitol este acela al reflectării implicațiilor și importanței auditului financiar în evidențierea conformității situațiilor financiare, întrucât principalul element de referință asupra calității profesiei contabile îl reprezintă încrederea publicului în raportările financiare, certificare adusă de auditorul financiar. Am pus accent asupra calității activității desfășurate de auditorul financiar în vederea întocmirii raportului de audit întrucât acest document creează condițiile favorabile (re)stabilirii încrederii între producătorii și utilizatorii informației contabile. De asemenea, am subliniat și importanța întemeierii și menținerii relațiilor de colaborare între auditorul financiar și acționari, auditorii interni, membrii structurii de management și a celor responsabili cu guvernanta.

Am încheiat acest capitol cu prezentarea auditului ca expresie a adevărului contabil, prilej pentru care am analizat expresia de „imagine fidelă” ce presupune prezentarea de conturi și raportări financiare în deplină conformitate cu normele și principiile contabile în vederea obținerii unei imagini obiective, fără erori, distorsiuni sau omisiuni semnificative.

În capitolul 3 al tezei noastre, intitulat **„Aserțiuni privind performanța companiilor”** am evidențiat în primul rând noțiunea de performanță financiară prin prisma importanței măsurării acesteia precum și a rolului pe care îl are în sprijinul deciziilor la nivelul guvernantei corporative și al managementului.

Prezentul capitol a debutat prin aprofundarea conceptuală a noțiunii de performanță în general, realizând ulterior trecerea spre performanța organizațională, socială și, în final, spre performanța financiară, concept pe care l-am reprezentat ca fiind nucleul performanței companiei. Am insistat mai mult asupra conceptului de performanță organizațională, definind performanța în termeni de eficiență, eficacitate profitabilitate, productivitate și rentabilitate.

O parte consistentă a cercetării s-a axat pe prezentarea documentului de sinteză care reflectă în termeni financiari performanța companiei, și anume: Contul de profit și pierdere. Întrucât companiile din țara noastră sunt supuse atât reglementărilor naționale cât și a celor internaționale, am considerat oportună o prezentare a contului de rezultat în lumina legii

contabilității nr. 89/1991 republicată și actualizată și prin prisma Ordinului nr. 1802/29.12.2014. Întrucât din anul 2012 companiile ale căror valori mobiliare sunt cotate la bursa de valori au obligația de a întocmi situațiile financiare anuale conform Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS)², am tratat documentul și prin prisma acestor reglementări. În aceeași convingere am zugrăvit succint și normele Directivelor Europene în vigoare referitoare la forma și conținutul contului de profit și pierdere.

Întrucât teza noastră de doctorat urmărește caracteristicile guvernantei corporative și ale auditului în examinarea performanței financiare, am considerat necesar să identificăm principalele metode de măsurare și analiză a performanței. În continuarea demersului științific am prezentat stadiul cunoașterii în domeniul măsurării performanței, realizând o succintă caracterizare a diverselor modele de măsurare a performanței financiare.

Interesul privind cuantificarea performanței a crescut considerabil în ultimii 20 de ani. În particular, este important de remarcat evoluția concentrării performanței dintr-o perspectivă financiară într-o perspectivă non-financiară. Companiile au înțeles că, pentru a concura într-un mediu în continuă schimbare, este necesar să fie monitorizate și să înțeleagă performanțele companiei. Măsurare a fost recunoscută ca fiind un element esențial pentru a îmbunătăți performanța de afaceri.

În acest sens am clasificat indicatorii de măsurare a performanței în trei categorii: indicatori tradiționali, moderni și complecși. Întrucât studiul empiric a fost modelat în mare parte cu ajutorul unor indicatori financiari tradiționali de cuantificare a performanței, o atenție deosebită am acordat-o în prezentarea lor. Astfel, am prezentat implicațiile profitului net, a soldurilor intermediare de gestiune precum și a ratelor de rentabilitate în procesul de măsurare.

Referitor la indicatorii moderni de evaluare a performanței, putem spune că aceștia sunt axați pe noțiunea de „valoare adăugată”. Suntem de părere că prin intermediul acestor metode moderne se depășesc unele dintre limitările măsurilor financiare tradiționale. Includerea costului de capital al unei firme în calculul măsurilor pe bază de „valoare” facilitează evaluarea creării de plusvaloare. Mai mult, aceste măsuri încearcă să elimine unele dintre distorsiunile contabile care rezultă din limitările informațiilor contabile convenționale.

Am fost plăcut surprinși în momentul în care am analizat metodele complexe de măsurare a performanței financiare și am descoperit faptul că aproape toate aceste modele s-au dezvoltat pornind de la indicatori financiari tradiționali, care ulterior au fost completați cu indicatori din sfera non-financiară. Cei mai renumiți indicatori din această categorie sunt: indicatorul Q al lui Tobin, metoda Balanced Scorecard, prisma performanței, Metoda Just in Time (JIT), Benchmarking, Lean Management, Modelul de excelență EFQM, etc.

Considerăm că fiecare instrument de performanță reflectă o imagine generală privind compania analizată, însă cel mai eficient indicator este acela care reflectă cu acuratețe performanța financiară, care este ușor și transparent de aplicat și cel mai important, poate fi menținut în mod dinamic și revizuit ca răspuns al mediului economic, social și politic aflat în continuă schimbare. O reflectare a principalelor avantaje precum și a limitelor fiecărui tip de indicator de măsurare a performanței am considerat-o mai mult decât necesară în sprijinul cercetătorilor și a practicienilor care doresc să abordeze aceste mijloace.

Capitolul 4 intitulat „**Guvernanta corporativă, auditul și performanța – dependențe și interdependențe**” certifică importanța guvernantei corporative și a auditului în valorificarea performanței financiare prin intermediul unei analize profunde și complexe a studiilor empirice relevante. Aportul acestei lucrări este unul valoros atât pentru cercetătorii din aria financiar-contabilă cât și pentru practicieni întrucât vizează identificarea provocărilor

² Dispoziție aplicată prin *OMFP nr. 881 din 25 iunie 2012* privind aplicarea de către societățile comerciale ale căror valori mobiliare sunt admise la tranzacționare pe o piață reglementată a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară publicat în MO nr. 424 din 26 iunie 2012.

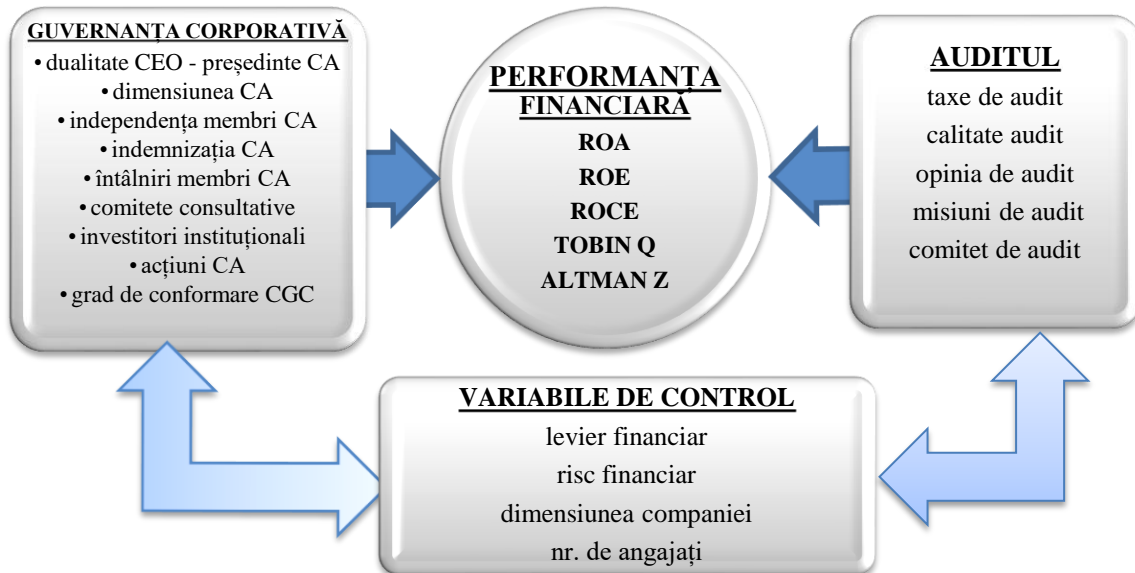
recente ale guvernantei corporative și auditului în influențarea performanței financiare a marilor companii din întreaga lume. Am analizat o varietate de publicații științifice cu privire la acest subiect, peste 100 de studii empirice efectuate în US, China, Rusia, Japonia, India, Malaysia, țările arabe, UK, Germania, Spania, România, etc.

În urma cercetării am realizat o platformă cu variabile reprezentative pentru guvernanta corporativă, pentru audit cât și pentru performanța financiară ce va deservi studiului de caz. Această incursiune complexă ușurează alegerea indicatorilor pertinente pentru construirea modelului de analiză econometrică.

Capitolul 5 intitulat „**Studiu empiric privind influența caracteristicilor de guvernanta corporativă și audit asupra performanței financiare**” descrie metodologia de cercetare utilizată în cadrul studiului. Am debutat prin a descrie necesitatea și scopul studiului, motivația cercetării, modelul de cercetare propus, populația vizată, metodele și sursele de culegere a datelor și am încheiat cu „intriga” prezentei teze, prin formularea ipotezelor de lucru.

Pentru a evidenția cadrul de cercetare propus am construit figura nr. 1. Aceasta se bazează pe teoria agenției, pentru a explica conflictele de interese existente în marile companii și impactul acestora asupra performanței financiare. O guvernanta corporativă disfuncțională creează, conform teoriei agenției, conflicte de interese și un management defectuos și imoral. Acest conglomerat va suporta un set de riscuri imbatabile, cum ar fi: creșterea riscului contabil, a riscului acțiunilor, pasivelor precum și a riscurilor strategice. Bineînțeles că aceste consecințe vor influența negativ poziția investitorilor existenți și potențiali. În schimb, o bună guvernanta sprijinită de procesul de audit contribuie la sporirea valorii companiei, crește performanța și încrederea investitorilor și în aceeași măsură reduce problemele financiare.

Figura nr. 1 Cadrul de cercetare empirică propus

Modelul conceput de noi tratează guvernanta corporativă prin prisma a patru componente esențiale: structura consiliului de administrație/comitetului de supraveghere, comitetele de specialitate existente, drepturile acționarilor, gradul de conformare cu Codul de GC. La rândul lor, aceste componente sunt dezvoltate pe mai multe caracteristici care ajută la definirea guvernantei într-o manieră clară și exactă.

Am considerat deopotrivă că performanța financiară poate fi afectată și de unele caracteristici de audit. În acest sens, am luat în discuție taxele de audit, calitatea auditului, opinia auditorilor, numărul misiunilor de audit efectuate în decursul unui an precum și existența comitetelor de audit ca factori de influență.

Performanța financiară este reflectată în studiul nostru prin intermediul ratelor de rentabilitate: rentabilitatea activelor (ROA), rentabilitatea capitalurilor proprii (ROE), rentabilitatea capitalului angajat (ROCE) și prin metoda coeficientului Q al lui James Tobin. Performanța viitoare sau riscul de faliment este evidențiat cu ajutorul modelului Altman Z.

Capitolele 6 și 7 compun partea aplicativă a tezei, care este realizată la nivelul companiilor cotate la Bursa de Valori București în perioada 2009-2015, pe un eșantion de 56 de companii. Studiul urmărește să-și aducă aportul în cadrul literaturii de specialitate dedicată analizei performanței financiare prin evidențierea factorilor de influență ai guvernantei corporative și audit care sunt specifici companiilor listate pe piața de capital din România. Vom vedea că modelele de regresie liniară sunt profund fundamentate prin analize statistice. Avem convingerea că asimilarea rațională a fundamentelor științifice ale guvernantei corporative și auditului în dimensiunea performanței contribuie fără echivoc la sporirea „fondului comercial” al lucrării noastre.

În urma testării empirice efectuate în **capitolul 6 „Rezultatele studiului privind analiza performanței financiare funcție de caracteristicile guvernantei corporative”**, ipotezele considerate în cadrul secțiunii teoretice au fost acceptate. Astfel, s-a demonstrat o strânsă legătură de corelație între caracteristicile de GC: *independența membrilor CA, prezența investitorilor instituționali, deținerea de acțiuni de către membrii conducerii, numărul comitetelor consultative și gradul de conformare cu Codul de guvernanta corporativă* și variabilele dependente ce exprimă *performanța financiară*.

În primul rând, dorim să evidențiem implicațiile variabilei „independența membrilor consiliului de administrație” asupra performanței. Din analiza empirică se reflectă un impact semnificativ a variabilelor independente asupra ROA, ROE și ROCE, așadar, existența unui număr mare de administratori independenți și neexecutivi în cadrul consiliului, numărul întâlnirilor administratorilor pe an precum și indemnizațiile acordate membrilor conducerii determină o creștere a performanței.

De asemenea, am obținut o relație puternică de corelație între procentul acțiunilor deținute de investitorii instituționali și performanță. Astfel, o companie deținută de un procent mare de investitori instituționali prezintă o mai mare siguranță și, implicit, deține o performanță ridicată. O relație asemănătoare este și cea dintre numărul acțiunilor deținute de membrii conducerii și performanță. Am demonstrat prin intermediul acestui studiu că, acele companii în care administratorii dețin acțiuni, vor obține o performanță mai mare, întrucât interesul administratorilor este mai mare pentru ca firma să obțină profit și acționarii dividende.

Calitatea procesului de guvernanta corporativă exprimată prin gradul de conformare al companiilor cu Codul de guvernanta corporativă este, de asemenea, o variabilă care are un impact pozitiv asupra performanței financiare.

Din analizele statistice efectuate, putem spune că cele mai multe mecanisme de guvernanta corporativă au avut un impact semnificativ pozitiv asupra performanței financiare calculată cu indicatorul Q al lui Tobin și cu scorul Z al lui Altman.

Revizuiind toate modelele de regresie construite am constatat că variabila care exprimă dualitatea funcției de președinte al consiliului de administrație cu cea de director general nu influențează performanța financiară. O explicație pertinentă asupra acestui aspect ar putea fi numărul foarte mic de cazuri în care cele două funcții se suprapun, mai exact 119 de indicatori din 492 înregistrări.

Parcurgând etapele de analiză putem spune că toate cele cinci modele de regresie liniară multiplă au fost validate, sunt corecte și pot fi utilizate pentru analiza evoluției variabilelor independente ROA, ROE, ROCE, TOBIN Q și Z SCORE.

A doua parte a studiului empiric este reflectată în **capitolul 7 „Rezultatele studiului privind analiza performanței financiare funcție de caracteristicile auditului”**. În acest sens, dintre toate variabilele independente atribuite auditului, opinia auditorului a avut cel mai mare impact asupra performanței financiare și este în strânsă relație de corelație cu aceasta, așa cum ne așteptam. Acest lucru poate fi explicat de faptul că situațiile financiare analizate de către auditor reprezintă practic oglinda performanței companiei, iar opinia acestora este reflectată funcție de rezultatele obținute. Așadar, o opinie fără rezerve este atribuită unei performanțe crescute. O opinie cu rezerve sau opinia contrară sau defavorabilă este emisă când dezacordurile cu cei din conducere sunt semnificative și au o incidență decisivă asupra raportărilor contabile, în ideea că prezintă unele lipsuri, nu sunt transparente și pot genera confuzii în interpretarea rezultatelor, performanța financiară fiind la cote minime.

O altă caracteristică a auditului luată în calcul în analiza noastră este comitetul de audit. Acesta joacă un rol-cheie în supravegherea și monitorizarea activităților de management pentru a proteja interesele acționarilor. Multe eșecuri pot fi atribuite unui deficit de membri ai comitetului de audit. Prin urmare, componența comisiei de audit precum și numărul misiunilor de audit efectuate în cadrul unui exercițiu financiar pot influența menținerea unei guvernante corporative eficiente și a unei performanțe financiare dorite. Rezultatele studiului nostru au arătat o influență semnificativă a numărului membrilor comitetului de audit asupra performanței exprimată cu Tobin Q.

În vederea cercetării noastre am considerat că stabilitatea auditorului care certifică situațiile financiare poate avea un impact asupra performanței financiare. Astfel, am considerat că numărul anilor de colaborare cu aceeași companie de audit poate crea o conjunctură de obișnuință și o relație de prietenie, aspecte ce ar putea influența auditorul în a emite opinii favorabile fără o justă apreciere. Două rezultate am obținut referitor la această variabilă, și anume: colaborarea pe o perioadă îndelungată cu aceeași companie de audit influențează pozitiv performanța financiară exprimată cu indicatorul Q al lui Tobin și cu rata de rentabilitate a activelor.

Revizuiind studiile efectuate în domeniul auditului, am observat că problema taxelor de audit este una delicată pentru companiile din întreaga lume. O influență semnificativă în creșterea acestora o are obligativitatea companiilor de raportare financiar-contabilă după Standardele Internaționale de Contabilitate. Rezultate pozitive semnificative asupra rentabilității activelor și a performanței viitoare sunt generate de taxele de audit. Acest lucru poate fi explicat prin faptul că din ce în ce mai multe companii abordează companii de audit din grupul Big 4, ale căror tarife sunt mai mari, comparativ cu cele ale cabinetelor de consultanță și audit individuale.

De remarcat în studiul nostru empiric faptul că, variabila independentă, calitatea auditului reflectată prin apartenența auditorului la grupul Big 4, nu a avut nicio influență directă semnificativă asupra performanței, însă taxele ridicate plătite pentru aceste servicii de calitate (asociate companiilor de audit din Big 4) au un impact pozitiv și semnificativ asupra performanței.

În urma studiului empiric putem spune că atitudinea și comportamentul auditorilor în procesul de furnizare al serviciilor oferite au un impact semnificativ asupra performanței companiilor.

În concluzie, toate cele cinci modele de regresie liniară multiplă pentru audit au fost validate, sunt corecte și pot fi utilizate pentru analiza evoluției variabilelor independente ROA, ROE, ROCE, TOBIN Q și Z SCORE.

Prin natura și conținutul ei lucrarea „*Valorificarea caracteristicilor de guvernanta corporativă și audit în analiza performanței financiare*” se adresează și vine în sprijinul investitorilor, oferind noi dimensiuni în identificarea și dezvoltarea unei abordări dinamice a gestionării portofoliului de investiții care promovează bune practici de guvernanta corporativă. Analiza noastră va fi stâlp de susținere pentru acele companii care doresc să facă modificări în practicile lor de guvernanta corporativă, pentru a ușura identificarea variabilelor care necesită modificări și pentru teoreticieni deopotrivă.

Concluzii finale

În prezenta teză de doctorat am abordat o temă complexă, cu valențe în mai multe domenii precum: contabilitate, finanțe, management, analiză economică, etc., care vine să completeze cercetările anterioare. Obiectivul în jurul căruia am creionat această teză de doctorat este acela al înțelegerii modului în care caracteristicilor de guvernanta corporativă și de audit influențează performanța financiară a companiilor.

Așa cum am menționat în partea introductivă, prezenta lucrare a pornit de la premisa că o bună gestionare și supraveghere a averii unei companii se reflectă în rezultate pozitive privind rentabilitatea companiei. Una din cele mai presante aspecte cu care marile corporații jonglează este aceea de a se dezvolta într-un mediu aflat în continuă schimbare și evoluție, de a ține pasul cu tot ce este nou. Condiția esențială necesară în atingere acestor obiective conține în gradul de calitate al serviciilor și produselor oferite, al aptitudinilor personalului și al conducerii, de o certificare a rezultatelor obținute, iar toate aceste condiții cumulate ne orientează perspectivele către performanța companiei. Această arie a marilor companii s-a bucurat în permanență de o atenție riguroasă din partea cercetătorilor, iar rezultatele obținute în urma analizei complexității lor sunt fabuloase.

Atât partea teoretică cât și cea aplicativă au încununat obiectivul principal al cercetării noastre, iar rezultatele obținute în urma analizei statistice au confirmat practic demersul propus. În urma modificărilor petrecute la nivel legislativ în țara noastră, referindu-ne aici la obligativitatea raportării după standardele IFRS, modificarea Codului de Guvernanta Corporativă, modificarea legii pieței de capital, modificarea codului BVB prin crearea unei noi segmentări a pieței reglementate, companiile listate la bursa de valori București au trecut prin foarte multe transformări. Prin intermediul tezei noastre am evidențiat implicațiile pe care caracteristicile de etică corporativă le-au avut asupra performanței financiare înainte și după apariția modificărilor mai sus amintite.

Referitor la studiul empiric, considerăm că eșantionul ales este unul reprezentativ, format din 56 de companii de top listate la bursă în perioada 2009-2015. Datele culese au fost prelucrate cu programul SPSS, utilizând metoda Backward. În urma testării empirice, ipotezele considerate în cadrul secțiunii teoretice au fost acceptate. Astfel, s-a demonstrat o strânsă legătură de corelație între caracteristicile de GC: independența membrilor CA, prezența investitorilor instituționali în deținerea de acțiuni de către membrii conducerii, valoarea indemnizațiilor acordate CA și performanța financiară. A doua ipoteză principală a fost și ea validată, modelul econometric demonstrând faptul că taxele plătite auditorilor financiari, opinia de audit și prezența comitetelor de audit cu rol consultativ pentru guvernanta corporativă au o influență semnificativă asupra performanței financiare.

Așadar, putem afirma cu încredere că studiul contribuie la înțelegerea relației guvernanta corporativă – performanță financiară și deopotrivă a relației audit – performanță financiară prin examinarea și testarea unui număr important de variabile.

Suntem de părere că prin prezenta teză de doctorat am adresat probleme noi în tratarea caracteristicilor de guvernanta corporativă și de audit în relație cu performanța companiei. De asemenea, considerăm că această cercetare are un impact deosebit prin simplul fapt că furnizează informații și sensuri noi cu privire la măsurarea performanței financiare, atât pentru mediul academic cât și pentru cel al afacerilor.

Relevanța lucrării se identifică atât pe plan național cât și la nivel internațional, întrucât modelele econometrice aplicate utilizează variabile independente care reprezintă instrumente de orientare financiară anglo-saxonă.

Conținutul acestei teze este abordat într-o manieră complexă însă accesibilă tuturor cititorilor interesați de problemele enunțate. Lucrarea răspunde nevoilor de informare atât a teoreticienilor cât și a practicienilor. Practicienii au posibilitatea de a cunoaște și înțelege mai bine, pe lângă conceptele clasice și consacrate și elemente inovative privind guvernanta corporativă, auditul intern și statutar și implicațiile acestora în mediul contabilității. Ne adresăm și mediului academic, aflat într-o continuă cercetare prin lansarea unor provocatoare și incitante teme de analiză precum și studenților dornici să-și dezvolte cunoștințele din domeniul economic și financiar-contabil.

De asemenea, prezenta cercetare vine să susțină toate părțile interesate ale unei afaceri și zugrăvește sugestiv care sunt caracteristicile principale asupra cărora trebuie să se orienteze atunci când au așteptări ridicate în ceea ce privește performanța.

În final considerăm că prin cercetarea realizată am atins și toate obiectivele stabilite inițial. Prin identificarea noilor problematici de cercetare se deschid porțile către noi perspective de cercetare în domeniul contabilității în general dar și a indestructibilelor legături ale acesteia cu auditul și guvernanta corporativă.

Limitele cercetării

Inerente pentru orice activitate de cercetare sunt și limitările de care fiecare cercetător se lovește din păcate. Cu toate acestea, limitele prezentului studiu pot fi privite ca implicații pentru cercetări viitoare.

Așa după cum am precizat în primul capitol al tezei, guvernanta reprezintă modalitatea în care companiile sunt conduse. Judecând în urma analizei studiilor numeroase efectuate în domeniu, percepțiile diferă funcție de scopul guvernanta. Pentru unii sunt importante principiile și bunele practici, pentru alții, guvernanta înseamnă relațiile dintre proprietari și corporații, exercitarea puterii de către acționari, investitori instituționali, iar pentru unii cercetători guvernanta înseamnă responsabilitate socială îndreptată asupra stakeholderilor. Cu toate că începând cu anii '90 interesul academicienilor asupra topicului a explodat, cercetătorii nu au reușit o lungă perioadă de timp să ofere o explicație fermă asupra modului în care guvernanta funcționează. Astăzi, frontierele acestei activități sunt înlăturate rapid prin faptul că buna guvernanta este recunoscută de investitori și de organismele de reglementare la nivel mondial. Întrucât procesul de conducere afectează piețele financiare din întreaga lume, putem spune că importanța guvernantei corporative în asigurarea succesului pe termen lung a companiei este deosebită. Putem spune așadar, că limitele cercetării noastre sunt evidențiate de aspecte de ordin politic, social și cultural ale națiunilor de pretutindeni.

Referitor la aspectele legate de audit, limitele și-au făcut simțită prezența deseori. Ca orice activitate, cea de audit relevă o serie de disfuncționalități care rezultă pe de o parte din conținutul actelor normative, iar pe de altă parte din confruntarea cu realitățile unei economii de piață. Existența unui cadru legal modern și a unor norme și proceduri elaborate în concordanță cu standardele de audit acceptate pe plan internațional și cu buna practică din Uniunea Europeană ar constitui garanții fundamentale că auditul este un veritabil agent al schimbării în cadrul tuturor companiilor. În urma procedurii de analiză a rapoartelor de audit

din ultima perioadă am identificat faptul că în țara noastră deficiențele la nivelul auditului intern se datorează în mare parte nealinierei ideilor susținute de managerii entităților și auditori în ceea ce privește importanța acestuia în organizație. Datorită faptului că auditul intern a fost externalizat prin contracte de prestări servicii, acest lucru a lăsat o oarecare lacună în percepția companiei despre valoarea adusă de audit.

Cu toate că am identificat o serie de limitări în ceea ce privește noțiunile de ordin conceptual, cele mai multe îngrădiri au fost resimțite în elaborarea studiului empiric. În primul rând dorim să subliniem faptul că o parte din companiile analizate nu au făcut publice rapoartele administratorului, ale auditorului și în special documentele ce țin de guvernanta corporativă. Referitor la partea de analiză a datelor, ne-am fi dorit să putem identifica o perioadă mai cuprinzătoare, poate chiar de la începuturile procesului de guvernanta în țara noastră pentru a putea contura o imagine clară asupra evoluției acestui sistem de conducere și deopotrivă, eșantionul să fie mult mai vast.

Metoda de cercetare însăși putem spune că are predilecțiile sale atașate și posibilități limitate de a generaliza rezultatele asupra unor companii de dimensiuni mai reduse. Întrucât punctul de plecare în selectarea companiilor și construirea eșantionului este reprezentat doar de marile companii, concluziile nu pot extrapolate la nivelul tuturor entităților.

Contribuții proprii și direcții viitoare de cercetare

Deși considerăm că se regăsesc detaliate pe întreg parcursul cercetării, contribuțiile proprii aduse literaturii de specialitate se reflectă prin incursiunile istorice în procesul de abordare al principalelor concepte, prin dezvoltarea de noi idei, funcții și prin identificarea unor relații și interdependențe între domenii și instrumente diferite.

În acest sens, am evidențiat în cadrul primului capitol o **definiție proprie a noțiunii de guvernanta corporativă și am identificat principalele criterii corespunzătoare pentru o teorie generală de guvernanta**. Pentru a surprinde evoluția și impactul acestui sistem în sfera reglementărilor naționale, am analizat prin comparație Codurile de guvernanta corporativă emise de Bursa de Valori București. În urma acestei proceduri am identificat elementele de noutate aduse în procesul de perfecționare al practicilor de etică corporativă.

Referitor la noțiunea de audit, în cel de-al doilea capitol am prezentat punctele tari și punctele slabe ale definiției conceptului și am identificat **atributele utilizate ca fundament pentru dezvoltarea funcțiilor de înaltă performanță ale auditului intern**.

Abordarea performanței financiare ca „nucleu” al performanței companiei reprezintă o perspectivă proprie de tratate, alături de prezentarea și elucidarea **contradicțiilor** întâlnite în literatură cu privire al **venituri – câștiguri și cheltuieli - pierderi**. În urma prezentării principalilor indicatori de măsurare și analiză a performanței am construit un tabel în care am evidențiat **avantajele și limitele în utilizarea metodelor tradiționale, moderne și complexe de măsurare a performanței**.

Considerăm că, un aport considerabil în identificarea „pulsului” fenomenului studiat a fost obținut în urma **analizei unui număr impresionant de studii empirice** și în prezentarea rezultatelor obținute de cercetători într-o perioadă generoasă de timp, însă cele mai multe lucrări analizate au fost publicate după anul 2010.

Cu toate că am surprins un număr important de contribuții aduse în sfera teoretică, suntem de părere că **prin intermediul studiilor empirice realizate am reușit să punem cel mai bine în evidență aportul personal** adus atât domeniului cunoașterii printr-un efort și o muncă asiduă. Rezultatele obținute sunt valoroase iar modelele utilizate în cercetare pot fi aplicate cu succes de orice companie. De asemenea, prin utilizarea unor numeroase metode de cercetare și analiză am personalizat modul de prezentare al ideilor și rezultatelor studiului întreprins.

În contextul instabilității pieței economice, financiare și monetare, realizăm că modelele de predicție a performanței financiare și a riscului de faliment bazate pe metodele tradiționale de analiză economică nu au putut anticipa acest fenomen. În opinia noastră, cercetarea științifică trebuie să fie conectată la realitățile economice, iar rezultatele ei să susțină permanent dezvoltarea și bunăstarea societății.

Mediul de afaceri contemporan se dezvoltă în mod continuu sub imperiul unei acerbe concurențe, marcată de numeroase schimbări. Datorită progresului tehnic, companiile se confruntă cu noi provocări, cum ar fi internaționalizarea producției, transferul rapid de informații, schimbările tehnologice, necesitatea implementării unor standarde internaționale pentru reglementarea activității de pe piețele de schimb, inclusiv mobilitatea crescută a capitalului uman.

Bogăția unei companii nu mai depinde doar de bunurile pe care deține ci, într-o măsură tot mai mare, de calitatea informațiilor economice, de oportunitatea și credibilitatea lor. Din acest motiv, companiile trebuie să aibă ca obiectiv fundamental creșterea calității informațiilor furnizate și utilizarea celor mai bune tehnici de analiză și predicție. Recomandăm în acest sens îmbinarea metodelor tradiționale cu tehnicile moderne, care se bazează pe utilizarea tehnologiilor informaționale. Printre aceste instrumente moderne de analiză amintim: sistemele grey, logica fuzzy, teoria haosului sau rețelele neuronale.

Ca direcții viitoare de cercetare și analiză economică a companiilor, propunem îmbinarea tehnicilor tradiționale de analiză și predicție a riscului de faliment cu metodele moderne, bazate pe sistemele de inteligență artificială.

Întrucât datele culese pentru studiul empiric au fost cu greu obținute, eșantionul care a stat la baza analizei statistice a fost unul redus, format doar din 56 de companii. În consecință, ar putea fi interesant de studiat dacă rezultatele acestui studiu se confirmă pentru un eșantion de companii mai numeros și mai diversificat prin prisma domeniului de activitate.

O altă direcție de cercetare este aceea a evidențierii corelațiilor dintre guvernanta, audit și performanță financiară în mai multe etape ale dezvoltării companiilor, marcate de normativele existente în vigoare la acea perioadă. În consecință, o prezentare a evoluției caracteristicilor de guvernanta corporativă și audit în raport cu performanța în cele două perioade: înainte de 2012, când raportarea contabilă se realiza conform reglementărilor naționale și cea de după 2012, specifică obligativității adoptării IFRS-urile, o considerăm oportună și interesantă.

Această cercetare ne motivează ca pe viitor să lansăm noi direcții de analiză a GC și auditului în raport cu performanța definită de alți indicatori economico-financiar.

Încheiem această succintă prezentare a tezei de doctorat cu speranța că am reușit să captăm atenția și interesul cititorului și că suntem cu toții în asentimentul că, realizările mari încep ca și marile călătorii, cu pași mici și timizi însă plini de speranță.

Bibliografie selectivă

Cărți și articole

1. Arens A.A., Elder R., Beasley M., *Auditing and assurance services- an integrated approach*. 14th Edition, Pearson Education, Inc., Upper Saddle River, New Jersey, 2012.
2. Balteș N. (coordonator) - *Analiza economico-financiară a întreprinderii*, Ediția a II- a revizuită și adăugită, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2013.
3. Bostan I, Grosu V., *Rolul auditului intern în optimizarea guvernării corporatiste la nivelul grupurilor de întreprinderi*, Economie teoretică și aplicată, Volume XVIII, Number 2(543), 2010, pp. 63-84.
4. Bostan I., Mates D., Grosu V., Hlaciuc E., Socoliuc M., Iancu E., *Implications of the EVA model use in the firm resources' performant allocation plan*, Journal of Accounting And Management Information Systems, Volume 9, Număr1, 2010.
5. Boța-Avram C., *Auditul intern al societăților comerciale*, Editura Risoprint, Cluj Napoca, 2009.
6. Boulescu M., *Audit intern și statutar*, Editura Tribuna Economică, București, 2007.
7. Bunea, M., Țurlea, E., *The impact of the supervisory board structure on bank performance*, Audit Financiar, Volume XIV, Număr 3(135), 2016, pp. 326-333.
8. Bunget O.C, Florea-Ianc Z., Ghiță M., Nicolau C., Pereș C.E., Pereș I., *Guvernarea corporativă și auditul intern*, Editura Mirton, Timișoara, 2009.
9. Cadbury A., *Corporate Governance and Chairmanship: A personal View*, Oxford University Press, London, 2002.
10. Chersan I. C., Mironiuc M., Robu I. B., *Influența performanței financiare a companiei-client asupra onorariilor de audit*, Audit Financiar, Volumul 10, 2012, pp. 3-12.
11. Chersan I.C., *Auditul financiar de la normele naționale la standardele internaționale*, Editura Tehnopress, Iași, 2012.
12. Chung K.H., Pruitt S.W., *A simple approximation of Tobin's q*. Financial Management, Volume 23, Number 3, 1994, pp. 70-74.
13. **Cioban (Lucan) A. N.**, Hlaciuc E., *Current considerations on internal audit and anti-corruption initiatives*, Conference Proceedings Volume 4, Economics & Tourism of the International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences & Arts, SGEM Conference on Political Science, Law, Finance, Economics & Tourism, 3-9 sept. 2014, Albena, Bulgaria, pp. 151-158.
14. **Cioban (Lucan) A.N.**, Hlaciuc E., *Provocările performanței întreprinderii – actualități, limitări și implicații viitoare*, EUREM 2016 Conference, Modern issues of EU's development and relations between EU and Republic of Moldova, Chișinău, 2016.
15. **Cioban (Lucan) A.N.**, Hlaciuc E., Zăiceanu A.M., *The impact and results of the internal audit activity exercised in the public sector in Romania*, Procedia Economics and Finance, Volume 32, 2015, pp. 394 – 399.
16. Colasse B., *Analiza financiară a întreprinderii*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2009.
17. Colasse B., Lesage C., *Introducere în contabilitate*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2011.
18. Crenicean L.C., *Guvernarea corporativă în România, în contextul economiei bazate pe cunoaștere, de la teorie la practică*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2013.
19. Dobre F., *Interdependențe între guvernarea corporativă și auditul financiar: informații de la Bursa de Valori din România*. Audit financiar, Volum XIV, Număr 2(134), 2016, pp.151-161.
20. Dobrescu A.C., *Tratamente, tehnici și abilități contabile în măsurarea performanței companiei*, Teză de doctorat, Academia de Studii Economice, București, 2012.

21. Du Plessis J.J., Hargovan A., Bagaric M., *Principles of contemporary corporate governance*, Second Edition, Cambridge University Press, New York, 2011.
22. Dumitrașcu M., Feleagă L., Feleagă N., *The Practical Implementation of Corporate Governance Principles for Romanian State Enterprises*. *Audit financiar*, XIII, 1(121), 2015, pp. 91-99.
23. Federația Internațională a Contabililor, Camera Auditorilor Financiari din România, *Auditul financiar. Standarde și Codul Etic*, Editura Irecson București, 2007.
24. Feleagă N., Feleagă L., *Contabilitate Financiară. O abordare europeană și internațională, Ediția a doua*, Editura Economică, București, 2007.
25. Feleagă N., Feleagă L., Dragomir V. D., Bigioi A. D., *Guvernanză corporativă în economiile emergente: cazul României*, *Economie teoretică și aplicată*, Volumul XVIII, Număr 9(562), 2011, pp. 3-15.
26. Feleagă N., Ionașcu I., *Tratat de contabilitate financiară*, Volumul I, Editura Economică, București, 1998.
27. Fuentes C., Carmona P., Ruiz C., *Risk disclosure analysis in the corporate governance annual report using fuzzy-set qualitative comparative analysis*, *RAE-Revista de Administração de Empresas*, São Paulo, Volume 56, Number 3, 2016, pp. 342-352.
28. Fuentes C., Pucheta-Martinez M. C., *The impact of audit committee characteristics on the enhancement of the quality of financial reporting: an empirical study in the spanish context*, *Corporate Governance: An International Review*, Volume 15, Issue 6, November 2007, pp. 1394-1412.
29. Fuentes C., Sierra-Grau E., *IFRS adoption and audit and non-audit fees: empirical evidence from Spanish listed companies*, *Spanish Journal of Finance and Accounting*, Volume 44, Number 4, 2015, pp. 387-426.
30. Ghiță M., Hlaciuc E., Boghean G., Ghiță R., *Guvernanză corporativă și auditul intern*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2010.
31. Ghofar A., Islam S., *Corporate Governance and Contingency Theory, A Structural Equation Modeling Approach and Accounting Risk Implications*, Springer International Publishing, 2015.
32. Gîrbină M.M., Albu N., Albu C.N., *Corporate governance disclosures in Romania*, in Nguyen, 2012D.K and Boubaker, S. (Eds.) *Board Directors and Corporate Social Responsibility*, Palgrave Macmillan, 2012.
33. Gros M., Koch S., Wallek C., *Internal audit function quality and financial reporting: results of a survey on German listed companies*, *Journal of Management & Governance*, 2016, pp. 1-39.
34. Grosu V., Zecheru V., Socoliuc M., *Controlul și auditul intern în managementul românesc, în Contributii la Conturarea unui Model Românesc de Management*, coord. Ion Petrescu, Editura Expert, Bucuresti, 2015.
35. Grosu V., Zecheru V., Socoliuc M., *Conceptul de audit, ca vector de perfecționare a managementului în Petrescu I.(coord), Modelul românesc de management*, Editura Academia Română, 2014.
36. Horomnea E. și colab., *Introducere în contabilitate. Concepte și aplicații. Ediția a IV-a*. Editura TipoMoldova, Iași, 2015.
37. Horomnea E., *Audit financiar. Concepte. Standarde. Norme*, Editura TipoMoldova, Iași, 2011.
38. Hristea A. M., *Analiza economică și financiară a activității întreprinderii: de la intuiție la știință*, Volumul 2, Ediția a II-a, Editura Economică, București, 2015.
39. Irinel I., *Evaluarea riscurilor și controlul intern*, Teză de doctorat, Academia de Studii Economice, Facultatea de Contabilitate și Informatică de Gestiune, București, 2009.

40. Istrate C., *Contabilitate si raportări financiare individuale și consolidate*, Editura Polirom, Iași, 2016.
41. Jemna, D., *Econometrie*, Ediția a II-a , Editura Sedcom Libris, 2012.
42. Jianu J., *Evaluarea, prezentarea și analiza performanței întreprinderii. O abordare din prisma Standardelor Internaționale de Raportare Financiară*, Editura CECCAR, 2007.
43. Krafft J., Qu J., Quatraro F., Ravix J-L., *Corporate governance, value and performance of firms: new empirical results on convergence from a large international database*, *Industrial and Corporate Change Journal*, Volume 23, Number 2, 2014, p. 361.
44. Larker D., Tayan B., *Corporate governance matters. A closer look at organisational choices and their consequences, second edition*, Pearson Education, New Jersey, 2016.
45. Lepădatu Gh.V., *Auditul intern și statutar: concepte, standarde internaționale și proceduri*, Editura Pro Universitaria, 2009.
46. **Lucan (Cioban) A. N.**, Hlaciuc E., *Improving corporate governance through independence, objectivity and competence of internal auditors*, 10th International Conference of the Romanian Regional Science Association, Regional Development from Strategy EUPOPE 2020 Perspective, Suceava, May 8 – 9, 2015.
47. **Lucan (Cioban) A. N.**, Hlaciuc E., *The role and implications of internal audit in corporate governance*, Financial Environment and Business Development, Proceedings of the 16th Eurasia Business and Economics Society Conference, Eurasian Studies in Business and Economics, Volume 4, Springer International Publishing, 2017, pp 89-101.
48. **Lucan (Cioban) A.N.**, Hlaciuc E., *The challenges of corporate governance and audit in relation to financial performance – trends, limitations and directions to follow*, The USV Annals of Economics and Public Administration, Volume 16, Issue 2(24), 2016, pp. 126-136.
49. Mallin C., *Corporate Governance*, 5th Edition, Oxford University Press, London, 2016.
50. Manea D. I., *Statistică. Teorie și aplicații*, Editura ASE, București, 2013.
51. Mates D., Iancu E., Cosma I., *Methods of analyzing Companies Performance in Accounting and artificial intelligence*, Analele Universității de Vest, Vasile Goldis Arad, seria Științe Economice, 2008, pp. 342-339.
52. Mateș D., *Contabilitatea evenimentelor și tranzacțiilor, între standarde, directive și reglementări fiscale*, Editura Mirton, Timișoara, 2009.
53. Mihuț (Vasiu) E.D., *Analiza performanței financiare la societățile listate și tranzacționate la Bursa de Valori București*, Teză de doctorat, Universitatea „Lucian Blaga”, Facultatea de Științe Economice, Sibiu, 2015.
54. Monks R. A.G., Minow N., *Corporate governance*, Fifth Edition, John Wiley & sons Press, UK, 2011.
55. Munteanu V. (coord.), Zuca M., Vera S., Munteanu R., Nedeia C., *Audit financiar-contabil. Concepte, metodologie, reglementări, cazuri practice*. Editura Universitară, București, 2016.
56. Pașcu A-M., *Calitate și responsabilitate în audit și profesia contabilă*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2014.
57. Paterson J.C., *Lean Auditing. Driving Added Value and Efficiency in Internal Audit*, John Wiley & Sons Ltd., UK, 2015.
58. Pântea I. P., Bodea G., *Contabilitate financiară*, Editura: Intelcredo, Deva, 2014.
59. Petrescu S., *Analiză și diagnostic financiar-contabil. Ghid teoretico-aplicativ*, Ediția a III-a, Editura CECCAR, București, 2010.
60. Pirtea M., Ceocea C., Ionescu A., *Guvernanză corporativă*, Editura Economică, București, 2014.

61. Prodan D., *Guvernanta corporativă între performanță și non-performanță, legitimate prin contabilitate*, Teză de doctorat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, 2016.
62. Robu V, Anghel I., Șerban E.C., *Analiza economico-financiară a companiei*, Editura Economică, București, 2014..
63. Tabără N., Briciu S., *Actualități și perspective în contabilitate și control de gestiune*”, Editura Tipo Moldova, Iași, 2012.
64. Tabără N., *Sisteme contabile comparate, Ediția a II-a revizuită și adăugită.*, Editura TipoMoldova, Iași, 2014.
65. Tricker B., *Corporate Governance – Principles, Policies and Practices*, Third Edition, Oxford University Press, London, 2015.
66. Turnbull S., *A sustainable future for corporate governance theory and practice*, Corporate Governance: Recent Developments and New Trends, Springer, 2012.
67. Turnbull S., *Corporate Governance: Its Scope, Concerns & Theories*, Corporate Governance: An international Review, Volume 5, Number 4, 1997, pp.180-205.
68. Ungureanu M., *Contabilitatea și guvernanta corporatistă în contextul responsabilității sociale*”, Teză de doctorat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Iași, 2013.
69. Vasile C.M., *Autoritatea managerială și un nou model de guvernanta corporativă aplicabil întreprinderilor românești*, Teză de doctorat, Academia de Studii Economice, București, 2009.
70. Wolfe J., Aidar Sauaia A. C., *The Tobin q as a company performance indicator* , Developments in Business Simulation and Experiential Learning, Volume 30, 2003, p. 156.
71. Zăiceanu A.M., Hlaciuc E., **Cioban (Lucan) A.N.**, *Methods for Risk Identification and Assessment in Financial Auditing*, Procedia Economics and Finance, Volume 32, Bucharest, 2015, pp. 595-602.

Legislație:

1. Codul de guvernanta corporativă al Bursei de Valori București.
2. Directiva 2013/34/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele conexe ale anumitor tipuri de întreprinderi.
3. Directiva 2014/56/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 aprilie 2014 de modificare a Directivei 2006/43/CE privind auditul legal al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate.
4. Legea Contabilității nr. 82/1991 republicată în M.O. nr 454 din 18.06.2008.
5. Ordinul Ministerului Finanțelor Publice nr. 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidat, publicat în M.O. nr. 963/30.12.2014
6. *Standardele Internationale de Audit, ediția 2014*, emise de IFAC, publicate de CAFR, 2015.
7. *Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS)*, Editura CECCAR, București, 2015.
8. *Standardele Internaționale pentru practica profesională a auditului intern*, IIA, 2004.
9. *OECD Principles of Corporate Governance*. Directorate of Financial and Enterprise Affairs, 2004.

Resurse web:

1. <http://www.bvb.ro>
2. <http://www.cafr.ro>
3. <http://www.ceccar.ro>
4. <http://www.emeraldinsight.com>
5. <http://www.harvard.edu>
6. <http://www.mfinante.ro>
7. <http://www.na.theiia.org>
8. <http://www.oecd.com>
9. <http://www.onlinelibrary.wiley.com>
10. <http://www.oxfordjournals.org>
11. <http://www.pwc.com>
12. <http://www.sciencedirect.com>
13. <http://www.worldbank.org>